

Джерела та література:

1. Алчинов В.М. *СНГ Россия - Евросоюз. Проблемы и перспективы интеграции*. М.: Восток-Запад, 2008. 221 с.
4. Бжезинский З. *Великая шахматная доска*. М.: Международные отношения, 1998. 256 с.
2. Вардомский Л.Б. Регионализация постсоветского пространства. URL: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1412000340>
3. Винокуров Е. Евразийский экономический союз без эмоций. Вопросы евразийской интеграции. *Вопросы экономики*. 2016. № 12. С. 43–60.
4. Ирхин А.А. Постсоветское пространство: геополитические параметры и методология моделирования интеграционных процессов. URL: <http://rusprostranstvo.com/article/view/120>
5. Лиман А.М. Хейфец Б.А. Модели экономической дезинтеграции. Интеграция и дезинтеграция. URL: http://eabr.org/general/upload/docs/publication/magazine/no2_2011/n2_2011_2.pdf
6. Пивовар Е.И. *Постсоветское пространство: альтернативы интеграции. Исторический очерк* / Изд. 2-е, испр. и доп. СПб.: Алетейя, 2010. 398 с.
7. Бразаускас А. К вопросу о формировании Евразийского союза: теоретический аспект. URL: http://www.perspektivy.info/rus/gos/k_voprosu_o_formirovanii_jevrazijskogo_sojuza_teoricheskij_aspekt_2012-03-23.htm
8. Россия в интеграционных процессах на постсоветском пространстве: уроки, перспективы, трудности (ситуационный анализ). URL: <http://www.imemo.ru/df/publ/2007/07014.pdf>

УДК 327 (4/ЄС)

Пугачова-Лакішик Д.В.

ПІДХОДИ ДО ОБОРОННОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Проаналізовано стан та перспективи оборонної політики ЄС. Наголошується, що низка стратегічних, політичних та економіко-технологічних факторів нині зумовлюють необхідність посилення співпраці між державами-членами ЄС у галузі спільної політики безпеки та оборони.

Ключові слова: оборонна політика, безпека, військова інтеграція, ЄС.

Puhachova-Lakishyk D. EU Defense Policy's Approaches.

The article examines the state and prospects of the EU defense policy. It is noted that a number of strategic, political and economic-technological factors necessitate strengthening of cooperation between the EU member states in the field of common security and defense policy.

Keywords: *defense policy, security, military integration, EU.*

Сучасні виклики, які постали перед ЄС в останні декілька років актуалізували питання його безпекової та оборонної політики. Тероризм, міграційна та демографічна кризи, кліматичні зміни, виснаження ресурсів, зростаюча загроза з боку РФ, зміна суті трансатлантичного партнерства у зв'язку з новими тенденціями у зовнішній політиці США за адміністрації Д. Трампа – все це сприяє збільшенню відповідальності Європи за власну безпеку та перегляду її оборонної стратегії.

Наголосимо, що ідея військової інтеграції у межах європейського проекту виникла досить давно – на початку 1950-х рр. відбулася перша спроба створення єдиних європейських збройних сил. У жовтні 1950 р. французький прем'єр-міністр Р. Плевен виступив із пропозицією сформувати спільну армію шести європейських держав – Франції, ФРН, Італії, Бельгії, Нідерландів та Люксембургу. Особливістю цього плану було те, що Західній Німеччині дозволялося мати власні війська, які могли влитися до європейської армії, але власне ФРН не мала повноважень розпоряджатися цією армією. План Р. Плевена був покладений в основу Паризьких домовленостей 1952 р. Рада НАТО прихильно відреагувала на пропозицію Р. Плевена, адже така оборонна кооперація могла слугувати опорою НАТО на континенті.

Необхідно зазначити, що Велика Британія негативно поставилася до цього плану, адже британський уряд не схвалював створення наднаціональних структур, які значно обмежували суверенітет, особливо у військовій сфері. У 1954 р. французький парламент відхилив ідею створення Європейського оборонного співтовариства, так як жодна з європейських країн не була готова до відмови від частини свого суверенітету на користь міжнаціонального органу [1].

У 1990-х рр. вдруге заговорили про створення єдиної армії Європи, після того, як конфлікти на Балканах виявили нездатність ЄС діяти самостійно без НАТО для проведення успішних військових інтервенцій. У грудні 1998 р. під час франко-британського саміту знов була озвучена ідея про те, що ЄС належить мати ефективні збройні сили та виробити механізми й алгоритми використання і застосування армії. Повномасштабного втілення ця ідея не набула. Натомість Євросоюз вирішив зосередити увагу на формуванні мобільних збройних сил, здатних оперативно реагувати на загрози безпеці – «бойових груп ЄС» [2].

На початку 2016 р. знову актуалізувалася ідея практичного наповнення спільної оборонної і безпекової політики ЄС, у зв'язку з чим протягом півроку європейські країни розробляли ініціативний план щодо посилення співпраці у сфері безпеки. Збільшенню активності з приводу даного питання посприяв також початок процесу виходу Великої Британії з ЄС, яка завжди була надійним партнером США на європейському континенті та виступала проти створення єдиної армії ЄС. Після обговорень та узгоджень Брюссель опублікував програмний документ «Європейська глобальна стратегія», у якому визначалося посилення ЄС як спільноти безпеки через поглиблення взаємодії між державами-членами щодо ефективного використання наявних ресурсів разом із паралельним збільшенням оборонних бюджетів (що означає на практиці скорочення залежності ЄС від США у сфері безпеки). Однак про негайне створення дієвої повномасштабної армії ЄС мова поки що не йшла [3].

Водночас ФРН та Франція розробили власний план тіснішої співпраці країн ЄС у сфері оборони, що передбачав створення нового військового штабу і розгортання місій за кордоном. За цим планом пропонувалося у майбутньому передати під командування спільного військового штабу військові місії ЄС – місію із порятунку мігрантів «Софія» та місію по боротьбі із перевізниками нелегалів «Атланта». Зі створенням штабу передбачалося відмовитися від ротаційного командування операціями представниками окремих держав ЄС та розпочати низку програм під егідою Європейського оборонного агентства – утворити новий командний центр для координації медичної допомоги

та логістичний центр для обміну «стратегічними» активами, такими як вантажні перевезення, налагодити обмін даними супутникової розвідки, розробити єдиний бюджет ЄС з військових досліджень, розпочати спільні закупівлі супутників, обладнання у сфері кіберзахисту і безпілотних літаків-розвідників [4].

Залучаючись до обговорення оборонної стратегії ЄС на початку 2017 р. міністр оборони Італії Р. Пінотті заявила про доцільність створення «оборонного шенгену» поза Північноатлантичним альянсом. На думку Р. Пінотті, лівову частку відповідальності у розробці цього проекту мали взяти на себе ФРН, Франція, Італія, а також Іспанія. Р. Пінотті стверджувала, що Європа «двох швидкостей» повинна бути втілена не тільки в економіці, але й в оборонній сфері. Це означало налагодження оборонної співпраці ЄС незалежно від Північноатлантичного альянсу і ролі США у ньому. Така співпраця передбачала не лише збільшення оборонних можливостей ЄС, але й можливість автономного реагування у випадках, якщо всередині Альянсу виникнуть розбіжності і країни-члени почнуть діяти відокремлено. Пропозиція Р. Пінотті викликала шквал дискусій всередині європейського політичного керівництва та призвела до активного обговорення як самої ідеї, так і способів залучення країн до її можливої реалізації [5].

Використовуючи розробки і напрацювання у сфері оборони, а також реалізуючи завдання, викладені у «Європейській глобальній стратегії», Європейська комісія у червні 2017 р., оголосила про створення Європейського оборонного фонду, покликаного підвищити ефективність витрат держав-членів ЄС на спільну оборону. Фонд координуватиме, доповнюватиме та розширюватиме національні інвестиції в оборонні дослідження, розробку прототипів та закупівлі обладнання і технологій у сфері оборони.

Європейський оборонний фонд підтримуватиме два напрямки: Дослідницький напрям, який уже частково реалізується, та на який до 2020 р. планується виділяти до 90 млн. євро та 500 млн. євро щороку після 2020 р. Починаючи з 2017 р. ЄС вперше надасть гранти для спільних досліджень у сфері інноваційних оборонних технологій і продуктів, які можуть включати електроніку, зашифроване програмне забезпечення або робототехніку.

Другий напрямок – розробка та придбання озброєнь. Фонд буде створювати стимули для держав-членів щодо співпраці. Держави-члени зможуть спільно інвестувати, наприклад, у розробку технологій безпілотних апаратів або супутникового зв'язку. Після 2020 р. ця програма зможе контролювати загальні щорічні інвестиції в розвиток обороноздатності у розмірі 5 млрд. євро [6].

Необхідно зазначити, що на відміну від європейських країн, які беззаперечно підтримали ідеї ФРН та Франції з активізації безпекової та оборонної політики ЄС, зокрема членів Вишеградської групи, країни Балтії, зокрема Литва, поставилися до реалізації військових ініціатив в рамках ЄС більш прискіпливо. На їх думку країнам ЄС необхідно поглиблювати співпрацю своїх збройних сил у різних сферах, однак це не повинно означати створення нових військових структур у форматі ЄС, особливо таких, що будуть дублювати структури НАТО [7].

Необхідно зазначити, що оборонна співпраця країн у межах ЄС відбувається поза необхідністю, на відміну від співпраці цих країн у межах НАТО. Якщо виникне ситуація, в якій США приймуть рішення щодо поступового зменшення своєї військової присутності в Європі чи взагалі відмови від виконання зобов'язань у межах НАТО, це стане випробуванням для ЄС, оскільки його оборонні механізми не мають повноцінної реалізації.

До того ж, європейські країни мають усвідомити, що вони залежать одна від одної, і що їх безпека залежить від передачі частини їх суверенітету до інституцій ЄС. CARD, PESCO та пропозиція Е. Макрона щодо Євроармії уособлюють найвищий рівень інтеграції (й водночас найвищий рівень передачі суверенітету наднаціональним структурам) та віддзеркалюють усвідомлення того, що жодна країна ЄС самостійно не може зробити нічого суттєвого для забезпечення безпеки і оборони у Європі.

Отже, комплекс подій та явищ, таких як агресія Росії в Україні, загострення міграційної кризи, хвиля тероризму, вихід Великої Британії з ЄС, зміна адміністрацій у США, активізували Європейський Союз у питанні вироблення ефективної спільної політики безпеки та оборони. Прийнята ЄС нова безпекова стратегія та започаткування

низки механізмів мають посилити безпекову та оборонну складові Євросоюзу. Однак ці кроки навряд чи призведуть до того, що ЄС в питанні власної обороноздатності наблизиться до НАТО чи стане його альтернативою.

Схоже, політичні кола ЄС ще не готові до кардинальних змін в оборонній сфері, адже, без конвенційних і ядерних сил США у Європі та військових можливостей Великої Британії ЄС не в змозі забезпечувати належним чином свою власну безпеку і оборону.

Більш вірогідною формою позиціонування для європейських країн видається згода з військовою присутністю США в Європі, реалістична оцінка своїх оборонних можливостей і розвиток напрямів, де ці можливості можна найефективніше застосовувати. Водночас повністю незалежна від євроатлантичних відносин реалізація спільної політики безпеки та оборони ЄС є наразі малоімовірною і, як результат, безпека і оборона європейських країн й надалі залежатиме від НАТО загалом і присутності США в Європі, зокрема.

Джерела та література:

1. The Pleven Plan. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/803b2430-7d1c-4e7b-9101-47415702fc8e/bbc7cdad-0bb3-4b8a-9322-eb93e2d65670/Resources>
2. Белесков М. Європейський оборонний союз: навщо ЄС знову говорить про спільну армію. 27 лютого 2017 р. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/02/27/7062233/>
3. A Global Strategy for the European Union. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://europa.eu/globalstrategy/en/global-strategy-european-union>
4. France and Germany propose EU «defence union». URL: <https://euobserver.com/foreign/135022>
5. У Євросоюзі заговорили про «оборонний шенген» поза НАТО. 05 лютого 2017 р. URL: <http://uaapress.info/uk/news/show/160773>
6. A European Defence Fund: €5.5 billion per year to boost Europe's defence capabilities. URL: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1508_en.htm
7. Грибаускайте: ЄС не повинен дублювати НАТО. 09.09.2016. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/09/9/7054377/>